

- ▶ a könyvtárközi kölcsönzési kérések nagy pontossággal készülnek;
- ▶ az állományadatok frissek, így nagy a valószínűsége, hogy a kölcsönadónál megvan a kért dokumentum;
- ▶ az alrendszer a helyi könyvtárakban is lehetővé teszi, hogy állományukat a kölcsönzési forgalomban hasznosíthassák;
- ▶ a kisebb könyvtárak kiterjedt bibliográfiai apparátus nélkül is pontos kéréseket továbbíthatnak;
- ▶ a könyvtárhasználók kéréseit valamivel gyorsabban teljesítik;
- ▶ a könyvtárközi kölcsönzésben közreműködő személyzet megismerkedik az automatizálás elemeivel.

Irodalom

- [1] Interlibrary loan codes, 1980: international lending principles and guidelines, 1978. Chicago, American Library Association, 1981. p. 9.
 - [2] i.m., p. 10.
 - [3] BROWN, R. C. W. OCLC Newsletter, 1987. 167. sz. p. 3.
 - [4] Using the Interlibrary Loan Subsystem. Dublin, Ohio, OCLC, 1982. p. 2.
 - [5] BOUCHER, V.: Interlibrary borrowing: a study at the University of Colorado. Kiadatlan, 1973. p. 8.
- /BOUCHER, V.: The impact of OCLC on interlibrary loan in the United States. = Interlending and Document Supply, 15. köt. 3. sz. 1987. p. 74–79./

(Mátéfy Györkéné)

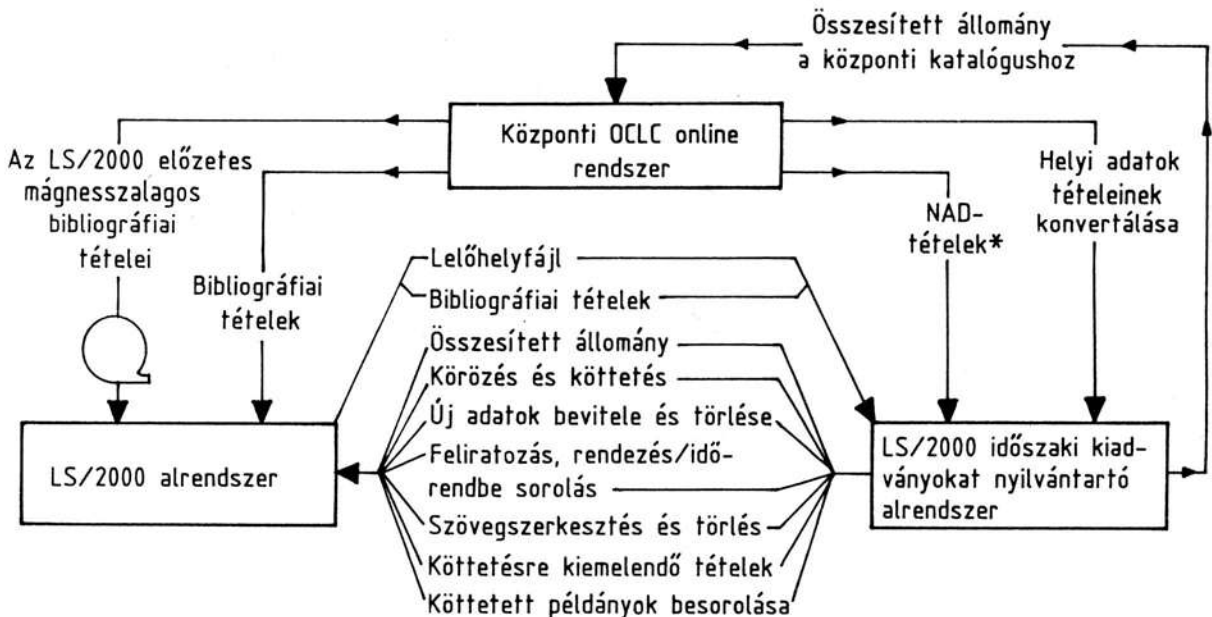
Az LS/2000 időszaki kiadványokat nyilvántartó alrendszer

Az Egyesült Államokban az Online Számítógépes Könyvtári Központ (*Online Computer Library Center* = OCLC) SC 350-es mikroszámítógépre alapozott, online hozzáférésű katalógusa közvetlenül csatlakoztatható az LS (Local Systems) 2000 időszaki kiadványokat nyilvántartó alrendszer segítségével a helyi könyvtárak szolgáltatási rendszereihez. Az alrendszer a bibliográfiai tételek ellenőrzésétől a központi jegyzékek készítéséig kínálja az online szolgáltatások lehetőségét.

A helyi könyvtárak fejlesztésekor az OCLC online rendszer alkalmazásával közvetlen kapcsolat létesíthető az OCLC online központi katalógussal.

Az alrendszer fejlesztését 1985-ben fejezték be a San Antoniói *Meta Micro Library Systems, Inc.* közreműködésével. A programot az OCLC M300-on futtatták, amely az OCLC online rendszer és az SC 350-es csatlakozásán alapul, lehetőséget nyújtva egy időszaki kiadványokat nyilvántartó, decentralizált alrendszer létesítésére.

A központi nyilvántartó alrendszer funkcióit (bibliográfiai ellenőrzés, érkeztetés, sűrgetés) kiegészítve az SC 350-es alrendszer elvégzi a körözéssel, kötetéssel, rendeléssel, kinyomtatással kapcsolatos feladatokat. A központi online rendszerek és az SC 350-es illeszkedését az 1. ábra mutatja.

* NAD-tételek előállíthatók az időszaki kiadványokat nyilvántartó alrendszerben is.

1. ábra A központi OCLC online rendszer és az LS/2000 alrendszer csatlakozásának folyamatábrája

A felhasználók az OCLC online központi katalógusból az LS/2000-es számítógépbe tölthetik át a bibliográfiai információkat, amelyek azután átvivődnek az LS/2000 folyóirat-nyilvántartó alrendszerbe. A könyvtárak egy IBM PC vagy M300 segítségével látják el saját állományukkal kapcsolatos feladatokat, s ugyanakkor feltölthetik időszaki kiadványaik bibliográfiai adatait az OCLC központi rendszerébe. Az LS/2000 alrendszerből az LS/2000 számítógépbe az állomány összesített és részletező adatai is átvihetők.

Az időszaki kiadványok és sorozatok helyi feldolgozási folyamatának első két fázisa az OCLC online rendszerben, a továbbiak az időszaki kiadványokat nyilvántartó helyi alrendszerben történnek.

Az információ ellenőrzése

Az OCLC online központi katalógus segítségével a bibliográfiai és beszerzési információk ellenőrizhetők. Mint a CONSER (Consolidation of Serial Data Bases = Időszaki kiadványok adatbázisainak egyesítése) projekt gazdája, az OCLC szolgáltatja az időszaki kiadványok legteljesebb online bibliográfiai fájlját, melyben 789 000 MARC-S (Machines Readable Cataloguing – Serials) rendszerű időszaki kiadvány bibliográfiai leírása férhető hozzá. Ha a helyi könyvtár tagja valamely kooperációs körnek, központi címjegyzék összeállítása vagy az állománygyarapítás összehangolása esetén az OCLC adatbázis segítségével végezheti el az állománnyal kapcsolatos információk ellenőrzését.

Állománygyarapítás

Az OCLC állománygyarapítási alrendszert alkalmazó könyvtár a rendszeren keresztül rendelheti meg az időszaki kiadványokat: hagyományosan (írásban) vagy a terjesztőkkel való közvetlen, elektronikus kapcsolat útján.

Pénzügyi nyilvántartás

Az alrendszer segítségével a pénzügyi műveletek is lebonyolíthatók: elkönnyelhetők a kiegyenlített számlák, a kifizetett tételekről naprakész, automatikusan előállított fizetési mérlegek készíthetők; de jelzi az esetleges dupla kifizetéseket is.

Előfizetések nyilvántartása

Az alrendszer az előfizetéseket a költségkerettel integráltan tartja nyilván. Kinyomtatja a mindenkori egyenleget és a kifizetéseket, jegyzékbe foglalja a lejárt előfizetéseket.

Katalogizálás

Az OCLC online központi katalógusból az LS/2000 alrendszerbe az összesített vagy részletező MARC-S tételek átvihetők, ezenkívül a bibliográfiai tételek letölthetők a helyi alrendszerbe is.

Előrejelzés

A rendszer a megjelenés gyakoriságát és szabályosságát a kiadványok várható és tényleges időpontjával összefüggésben tartja nyilván. Ez előnyös a nyilvántartásba vétel, a reklamálás, a kötetés és az előfizetés megújítása szempontjából.

Nyilvántartásba vétel

Teljes információ hívható a képernyőre a beérkezésre várt következő három számra (a kiadvány címe, példányszám, részletezés, időszakosság, raktári jelzet stb.). Feldolgozzák a rendszertelenül megjelenő és duplumpéldányokat is. A nyilvántartásba vett adatok kiegészíthetők a felhasználó kérésének megfelelően módosítva is. Az alrendszer az adatokat folyamatosan továbbítja az LS/2000 kisserőhelyre, és az egyes tételek mindenkori állapotának megfelelően jeleníti meg az online katalógusban. Az adatok a hét minden egyes napján, napi 24 órán keresztül hozzáférhetőek.

Reklamálás

Az időben be nem érkezett időszaki kiadványokat, illetve a sorozatok hiányait a rendszer automatikusan nyilvántartja. Ez lehetővé teszi, hogy a könyvtár nyomon kövesse a beérkezéseket és példányonként három ízben nyomtasson ki reklamációkat.

Körözés

Az egyes – körözésre kiválogatott – kiadványokról automatikusan készíthetők körözési kísérőhelyek. Speciális körözési útvonalak is előírhatók.

Kötetési nyilvántartás

A könyvtár írja elő, mikor és hogyan köttetendők az egyes időszaki kiadványok. A kötetési utasításokat az LS/2000 kisserőhelyre továbbítják, amely az online katalógusban jelzi ezeket. A rendszer automatikusan tartja nyilván a kiadványok kötetésének határidejét, kísérőjegyzékeket készít a bekötendő kötetekhez, azonosítja a kiadót stb. Amikor a bekötött példány visszaérkezik, a rendszer automatikusan összevonja az egyes füzetek adatait és felváltja őket a kötet adataival.

Jelentések készítése

Több mint 30 fajta kimutatás és adatlap alapján egy-egy meghatározott időszakra címjegyzékek, naprakész kimutatások, lejárt határidők jegyzékei, nyilvántartásbavételi statisztikák stb. készíthetők. Az állományra vonatkozó statisztikák a következők szerint készíthetők: cím, példány(füzet), kötet, állományváltozások, a könyvtár vagy fiókkönyvtár állományára vonatkozó összeállítások. A címjegyzékek a kiadványok címe, ISSN- (International Standard

Serials Number) száma, OCLC-nyilvántartási száma, témája, raktári jelzete stb. alapján rendezhetők.

Az LS/2000 alrendszer egyéb lehetőségei:

- ▶ az OCLC online név- és címjegyzékéből letölthetők a kötetek, a kiadók, a terjesztők és az OCLC tagkönyvtárak tételei a helyi rendszerekbe, továbbá egy-egy könyvtár közvetlenül is képes név- és címjegyzékek készítésére a saját, helyi rendszerében;
- ▶ minden egyes könyvtár meghatározhatja, mely MARC-mezőket tartson meg és indexeljen a saját alrendszerében;
- ▶ törölni lehet a tévesen bevezetett füzeteket, fejleteni a címeket, pótolni és módosítani az egyes tételeket.

Az LS/2000 alrendszer tartalmaz egy OCLC M300 munkaállomást vagy egy IBM PC-t, vagy egy TALLGRASS lemez meghajtót, továbbá egy EPSON-nyomtatót, valamint az LS/2000-es alrendszer szoftverprogramját.

1985-ben a houstoni Orvostudományi Akadémia Texasi Orvostudományi Központi Könyvtára (*Houston Academy of Medicine – Texas Medical Central Library*) tesztelte az alrendszer hatékonyságát, kapcsolatát és felhasználói kézikönyvét. *Jean Swanson*, a könyvtár állománygyarapítási részlegének vezetője

megállapította, hogy a kapcsolatok megtervezése sikerült és jól működik. 60 időszaki kiadványra vonatkozóan elvégeztek minden rutinszerű feldolgozást, és a tapasztalt előnyöket a következőkben foglalták össze:

- ▶ az időszaki kiadványokat nyilvántartó alrendszer bármikor elérhető;
- ▶ a kiadványok adatai merev lemezekre tárolódnak;
- ▶ az M300 terminál használata;
- ▶ az alrendszer funkcionalitása megmutatkozik a nyilvántartásba vétel, a reklamálás, a jelentések, az előfizetések, a körözés és az állománykezelés terén.

A tapasztalatok alapján javasolták a kötetési modul megváltoztatását, a kézikönyv továbbfejlesztését, valamint kisebb javításokat különböző területeken. Megállapították, hogy a folyóirat-kezelési alrendszer a könyvtári személyzet részéről a számítógépekre vonatkozó bővebb ismereteket kíván, mint az LS/2000-es alrendszer.

/WALBRIDGE, Sh.: The LS/2000 Serials Control Subsystem. = The Serials Librarian, 11. köt. 1. sz. 1986. p. 35–40./

(Mátéfy Györfné)

Többcélú interfészprogram online felhasználóknak

Az Orbit, a Dialog, a BRS és a többi adatbázis-szolgáltató központ felhasználóinak sok gondot okoz a keresőnyelvek különbözősége és az adatbázisok eltérő szerkezete. A közvetítők csak az adatbázisok rendszeres használata mellett remélhetik, hogy nem csökken idővel a kereséseik hatékonysága. Gondjainkon enyhítene a közös keresőnyelv [1] (common command language = CCL) alkalmazása. A CCL azonban lassan terjed, a legnagyobb adatbázis-szolgáltatók nem is alkalmazzák. A felhasználók jelentős része szintén idegenkedik tőle, a már kialakított házi adatbázisai nyelvéhez ragaszkodnak. Ez ösztönözte olyan felhasználói interfész – közvetítő szerepet betöltő programcsomag – kifejlesztését, amely a külső adatbázisok használatakor is módot ad a házon belüli rendszerek megszokott utasításainak alkalmazására. Kézenfekvő ugyanis, hogy ha már egyszer a kutatók, mérnökök megbarátkoztak egy számítógéppel, saját céljaira adatbázisokat építenek, és nap mint nap használják a vállalatuk/intézményük belső nyilvántartásait, akkor előbb-utóbb megpróbálkoznak a külső online adatbázisokkal is. A közleményben a szerzők nem csupán az általuk kifejlesztett interfész prototípusát ismertetik, hanem elemzik a már forgalomba került Userlink, Pro-Search, Sci-Mate programcsomagokat és az EasyNet kapu-(gateway) szolgáltatást is.

A Userlink Information Transfer (IT) Program

A Userlink Communications Ltd. IT programja [2] azoknak készült, akiknek semmilyen online keresési tapasztalatuk nincs. A program először megismerteti a felhasználót a keresés menetével, majd tanácsokat ad a tárgyszavak kiválasztásához. Ezután a felhasználónak meg kell határoznia a témával kapcsolatos fogalmakat, majd magukat a keresőszavakat. A program elkészíti a keresési stratégiát. A következő lépés a megfelelő adatbázis kiválasztása, ebben a program a választék bemutatásával segíti a felhasználót. Majd a program kapcsolatot létesít a helyi gép és a távoli szolgáltatóközpont (host) között és lefuttatja a keresést. A felhasználó választhat a találatok lemezre rögzítése (downloading), az offline nyomtatás és a keresési stratégia módosítása-újraindítása között. Az adatátviteli hálózat és az online központ üzenetei a felhasználó előtt rejtve maradnak. Mivel nincs közvetlen párbeszéd a felhasználó és a host között, az online kapcsolati idő (és a keresés költsége) a minimumra csökken.

Az IT program értékét azonban sok hiányosság csökkenti: Nincs mód a tárgyszavak csonkolására. A tárgyszómezőn kívül más mezőben (szerzők, cégek nevei, megjelenés időpontja stb.) nem lehet keresni. A megjelenítési formátumok azonos módon vannak rögzítve egy-egy host minden egyes adatbázisában.